

УДК 340.12+341

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.10>

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ ТА УГОРЩИНІ

Корнієнко О.О.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК»,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2836-9585>
e-mail: KorniyenkoOO@krok.edu.ua*

Корнієнко О.О. До питання про поняття зовнішніх функцій держави в Україні та Угорщині.

Головною метою будь-якої держави, як соціально-правового утворення, є забезпечення, захист, врегулювання та гарантування соціальних, суспільних та індивідуальних інтересів. А тому уся увага й націлена на регулювання суспільно-важливих сфер. Такі напрями в теорії держави і права України та Державно-правової теорії Угорщини традиційно мають назву – функції держави, що за різними визначеннями та підходами фахівців як українських, так і угорських можна трактувати як основні напрями діяльності. Хоча таке визначення не є єдиним. Сьогодні в науковій літературі можна зустріти різні думки про те що таке функції, які складові елементи і є тими функціями, за якими критеріями їх класифікувати. Вчення про функції сучасної держави традиційно розглядається як невід’ємна частина державного та загальнотеоретичного правознавства в цілому, адже в наш час все більшої актуальності набувають питання функцій держави, необхідність якої пов’язана з трансформацією ролі держави в суспільстві. Функціонування держави є досить складним і динамічним процесом, який потребує теоретичного осмислення. Це викликає значні зусилля та серйозні розбіжності серед учених. В процесі дослідження актуально розглянути функції держави у філософсько-правовій системі концептуальних положень державно-правової теорії. З’ясувати, які є різні визначення функцій держави та як вони співвідносяться між собою. Та основним тезисом даної статті безумовно є питання конкретно зовнішніх функцій, що вартує розуміти під цим, що є їх покликанням. Особливого значення їх дослідження займає в часи редагування наявних механізмів під впливом глобалізаційних коливань. Та над важливим даний напрямок є для України, яка перебуває на етапі гострого оновлення суспільних сфер життя, в тому числі й державно-правової сфери. В цілому даною науковою статтею робиться спроба продемонструвати різні точки зору українських та угорських фахівців для розширення наукових досліджень з питання визначення поняття зовнішніх функцій, і тим самим здійснити вклад в загальну наукову базу з боку українських науковців.

Ключові слова. Держава, зовнішні функції, Україна, функції держави, Угорщина, визначення зовнішніх функцій, визначення функцій держави.

Korniyenko O.O. On the question of the concept of external functions in Ukraine and Hungary.

The main goal of any state, as a socio-legal entity, is to ensure, protect, regulate, and guarantee social, public, and individual interests. And that’s why all attention is focused on the regulation of socially important spheres. Such directions in the theory of the state and law of Ukraine and the state-legal theory of Hungary traditionally have the name - functions of the state, which according to different definitions and approaches of both Ukrainian and Hungarian specialists can be interpreted as the main directions of activity. Although this definition is not the only one. Today, in the scientific literature, you can find different opinions about what functions are, what are the constituent elements, and what are the functions, according to which criteria to classify them. The doctrine of the functions of the modern state is traditionally considered as an integral part of state and general theoretical jurisprudence, because nowadays the questions of the functions of the state, the necessity of which relates to the transformation

of the role of the state in society, are becoming increasingly relevant. The functioning of the state is a rather complex and dynamic process that requires theoretical understanding. This causes considerable effort and serious disagreement among scientists. In the process of research, it is relevant to consider the functions of the state in the philosophical-legal system of the conceptual provisions of the state-legal theory. Find out what are the different definitions of the function of the state and how they relate to each other. But the main thesis of this article is the issue of specifically external functions, which should be understood by this, which is their vocation. Their study is of particular importance at the time of revision of existing mechanisms under the influence of globalization fluctuations. But this direction is extremely important for Ukraine, which is at the stage of acute renewal of social spheres of life, including the state and legal sphere. In general, this scientific article attempts to demonstrate the different points of view of Ukrainian and Hungarian specialists for the expansion of scientific research on the issue of defining the concept of external functions, and thus to contribute to the general scientific base on the part of Ukrainian scientists.

Key words. State, external functions, Ukraine, state functions, Hungary, definition of external functions, definition of state functions.

Постановка проблеми. Беручи питання дослідження зовнішніх функцій держави, як однієї з визначальних категорій державотворення, відзначаємо їхню зможу визначати характер діяльності її апарату та виявляти його недоліки. Саме тому категорія функцій держави й посідає таке провідне місце в загальній системі. У науковій літературі є велика кількість підходів до визначення саме функцій держави, спробуємо їх проаналізувати та сформувані на їхній основі визначення для зовнішніх функцій.

Стан опрацювання проблематики свідчить про певний дослідницький інтерес серед науковців з даного питання. Для написання цієї наукової статті знадобилися напрацювання: О. Скакун, М. Дзевелюк, І. Дубинського, В. Котюка, С. Кухтика, П. Такача, Р. Шай, М. Кельмана, І. Динник, І. Кріщак. Дані автори приділяли увагу питанню дослідження функцій держави та здійснювали їхню класифікацію.

Метою статті був поставлений аналіз українських та угорських підходів юриспруденції до визначення поняття зовнішніх функцій держави.

Виклад основного матеріалу. Держава є великим механізмом єдиної системи, а тому для уникнення збоїв, функції держави не мають бути тіншовими, а навпаки точними і прозорими. Поряд з тим варто відзначити, що вчення про функції сучасної держави традиційно розглядається як невід'ємна частина державного та загальнотеоретичного правознавства в цілому, адже в наш час все більшої актуальності набувають питання функцій держави, необхідність якої пов'язана з трансформацією ролі держави в суспільстві.

Адже, як зазначає О. Скакун, «саме функції виражають безпосередню сутність держави та її соціальне призначення. Вивчення функцій дає можливість визначати характер діяльності держави, її пріоритети на певному етапі розвитку, а також оцінити рівень її організації та ефективності» [1, с. 133].

Держава, будучи організаційною системою, призначена саме для управління державними справами суспільства, діє в суспільних інтересах і здійснює владу в законний і формалізований спосіб [2].

Тому виникає запитання, що розуміється під таким «механізмом», як держава. За словами угорського фахівця П. Такача, держава – це владний інститут, який має суверенітет над населенням, що проживає на даній території чи ж іншими словами держава є організацією, яка має законну монополію на законний фізичний примус. Державу можна розглядати як своєрідну спільноту людей, політичну спільноту чи асоціацію. Конкретний варіант цієї ідеї є коли ми говоримо, що держава – це інституція. Для інституції, яка творить або забезпечує порядок соціального співіснування. Всі знають, що є два чинники, які відіграють істотну роль у формуванні порядку співіснування: це влада і закон [3].

Повертаючись до пошуку визначення функцій держави, маємо спертися і на думку С. Кухтик, що стверджує, що функції держави можна визначити як відносно стабільні основні напрями діяльності держави, що відображають її суть і соціальне призначення, які спрямовані на виконання завдань і досягнення цілей та визначається рівнем розвитку держави [4, с. 55].

На думку В. Котюка, «функції держави виступають також як основні напрями реалізації завдань і цілей, соціального призначення держави в процесі її діяльності в різних сферах суспільного життя» [5, с. 294].

А на думку М. Дзевелюк, значні перетворення зазнає сам зміст функцій держави, їхнє значення, правові форми і способи реалізації. Постановка нових завдань і зміна політичного курсу на шлях розбудови України як правової, демократичної, соціальної держави, оптимізація діяльності органів державної та правової влади інститутів у пошуках ефективної моделі регулювання життя українського суспільства визначає важливість і необхідність сучасного теоретичного узагальнення та переосмислення накопичених в юридичній науці поглядів на функції сучасної держави, їхню сутність, зміст та основні різновиди [6, с. 171].

Юридична наука, будучи глибинним явищем, має у своєму складі і дещо інше визначення поняття, яке відрізняється від запропонованих вище. Так, за І. Дубинським, «функції держави – це розподіл на окремі типи, види, групи залежно від різних критеріїв (політичних, економічних, соціальних, правових), що набувають практичного значення для напрацювання стратегій і рекомендацій із трансформації, перетворення та модернізації певних напрямів діяльності держави». Чи, іншими словами, функції держави – це її основні напрями діяльності, що залежать від об'єктивних потреб спільних відносин людей у вирішенні загальної справи. Виконання функцій держави є складним процесом дії держави через державні органи та їхні посадові особи для певного кола суспільних відносин [7, с. 8].

На підкріплення тематики дослідження наводимо думку й угорського фахівця Я. Кальмана, який розглядає функції держави, як частину державного управління, під яким дає тлумачення, що це – мета адміністративної політики, що стоїть за великим набором завдань, загальним державним інтересом, що обґрунтовує визначення та створення завдання законом. При цьому варто розрізняти поняття функції і завдання, які є різними. До цього під державним управлінням він розумів діяльність виконавчої влади, в результаті якої вона фактично впливає на поведінку членів та організацій суспільства, а саме застосування права (правозастосування), що здійснюється окремою державною організацією під час прийняття рішень, вироблення, виконання та контролю здійснення державною публічною владою (імперією), через їхню організацію та участь у законодавстві [8].

В інших колах угорської юриспруденції функції держави виражають державний поділ праці. У цьому сенсі їх не можна порівнювати одну з одною, тому виконання однієї функції не може бути мірилом чи балансом виконання іншої функції. Сам поділ праці такий, що одна функція не є незалежною від іншої, вони певною мірою побудовані одна на одній. Якщо закони не досконалі, суди не можуть приймати правильні рішення. Якщо управління відірване від реальності, управління ним нереалістичне, то управління не може бути справді ефективним. При цьому всьому функції держави певною мірою залежать одна від одної: негативні характеристики однієї впливають на іншу. Функції держави можуть бути функціональними та дисфункціональними окремо без балансу. Функції держави мають можливість самокоригування: якщо одна державна функція стає небажаною, інша її виправляє [9].

На додачу до вище викладеного необхідно додати, що при тлумаченні функцій держави також допускається виокремлення їх як основні сфери діяльності держави, з самою її діяльністю. Ця позиція знайшла відображення в працях Г. Кельзена, де він розглядає державу як суто правове явище, як виключно юридичну особу і як різновид корпорації [10, с. 180–184].

Таким чином бачимо сукупність різних думок та тверджень, які, на наш погляд, можемо згрупувати в певну дефініцію. Незважаючи на дещо різні підходи до визначення суті функції, остаточний зміст є спорідненим, який знаходить своє відображення в частині основних напрямів діяльності держави через її органи управління.

На це Р. Шай влучно відмітив, що таке визначення є найбільш поширеним [11, с. 117].

В продовження нашого дослідження маємо згадати і Кельмана М., який у свій час писав, що «Розвиток сучасної юриспруденції зумовлений процесами інтеграції та глобалізації, що відбуваються в Європі, її переходом від методологічного монізму, досвідом і переглядом методологічного плюралізму, що зумовлює актуальність концептуального перегляду традиційних уявлень про державно-правові закономірності та глибше розуміння ролі юридичної науки в сучасному суспільстві» [12, с. 33].

Маємо відзначити, що питання функцій держави, а конкретніше дослідження їх складової частини зовнішніх функцій є на нашу думку тим впливовим фактором впливу на розвиток правознавства в цілому, про яке як вище зазначено – «зазнає глобалізаційних перетворень». Оскільки зовнішні функції, як основні напрями діяльності держави на міжнародній арені являють собою

важелі запозичення цих самих перетворень в межах конкретної держави. З цього приводу не можна не відзначити нагальність дослідження такого напрямку в теорії держави і права, як зовнішні функції.

Поряд з вище зазначеним не можна не згадати й статтю І. Динник, де згадується, що «Кожна держава пройшла свій особливий шлях становлення, на який вплинуло багато факторів: історичні події, менталітет певного суспільства, рівень політико-адміністративної еліти. Його функції змінювалися залежно від політичного режиму, форми правління, адміністративно-територіального устрою. У постсоціалістичних державах спочатку відбулися формальні зміни політичних систем. Наприклад, в Конституції встановлювали нові демократичні відносини в суспільстві, яких ще не існувало на практиці. Дехто з них з часом стали реальністю, а деякі так і залишилися нереалізованими, бо не знайшлося для цього відповідних умов і побажань ні представників влади, ні суспільства [13].

Окрему увагу слід звернути на думку І. Крішак за якою: «Кожне соціальне явище є результатом численних соціальних взаємодій, що розвиваються під впливом значної кількості внутрішніх і зовнішніх факторів. Держава не є винятком. На її виникнення, розвиток і функціонування впливають як процеси, що відбуваються в самому державному механізмі, так і фактори, які коригують спрямованість його функцій, так скажімо, «зовні», з інститутів громадянського суспільства [14].

Станом на сьогодні впливовим фактором до зміни та оновлення міжнародних напрямків діяльності в Україні стала повномасштабна війна, яка завдає жахливих та не поправних руйнувань. Варто відмітити, що значна частина зусиль усієї державної влади сьогодні направлена саме на шляхи відбудови та відновлення, що в свій час також слугує й поштовхом до оновлення цих самих напрямків діяльності України на міжнародній арені, а точніше оновлення її зовнішніх функцій до умов військового часу в якому Україна, як держава має знаходити шляхи до захисту свого суверенітету, а також не менш важливим напрямком, на нашу думку, є й налагодження співпраці з різними державами у питанні реабілітації своїх захисників після важких боїв. Саме тому ми можемо погодитися з вище згаданим фахівцем І. Динник, що «на шлях становлення держави впливають різні фактори», а функції держави при цьому залежать від тих умов за яких відбувається становлення самої держави, адже будуть слугувати основою для їх реалізації.

Таким чином, на основі всього вище зазначеного та з'ясувавши визначення функції держави, виникає наступне питання, що слід тлумачити саме в частині питання про зовнішні функції, якому також маємо приділити увагу. Тому, повертаючись до праці С. Кухтик, можна встановити, що зовнішні функції – це складова частина функції держави, поряд із внутрішніми та змішаними [4, с. 55-56].

Отже, на наш погляд, під зовнішніми функціями варто розуміти спрямованість держави на реалізацію її цілей у співпраці з іншими країнами. Водночас звертаємо увагу, що визначення дефініції на рівні теорії держави і права «зовнішнім функціям» відсутнє, адже розглядаються вони саме як складова частина всіх функцій.

Висновки. На основі проведеного аналізу ми дійшли висновку, що функції держави є основними напрямками та видами діяльності держави. Під зовнішніми функціями держави, як складової частини всіх функцій держави, варто розуміти основні напрями діяльності держави, націлені на реалізацію у співпраці з зарубіжними країнами. Таке визначення стосується обох держав, правові аспекти яких ми вивчали: і України, і Угорщини. При цьому впливовими факторами до зміни та оновлення зовнішніх функцій є різні фактори, оскільки вони залежать від тих умов за яких відбувається становлення самої держави, адже будуть слугувати основою для їх реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-ге вид., доповнене і перероблене. Київ. Правова єдність, 2010. 520 с.
2. Az állam fogalma, funkciói. URL: https://penzugysziget.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2600:16atetel&catid=296&Itemid=397 (дата звернення 27.02.2024).
3. Takács Péter Az állam fogalma. URL: <http://real.mtak.hu/80661/2/Az%20%C3%A1llam%20fogalma%202014%20Gu%C5%91r%20.pdf> (дата звернення 27.02.2024).
4. Кухтик С. Зовнішні функції держави в контексті глобалізаційних викликів. *Журнал «Економіка і право»*. Випуск 12. 2010. С. 55–60.

5. Котюк В.О. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. Київ. Атіка, 2005. 592 с.
6. Дзевелюк М. Номенклатура функції сучасної держави. *Науковий журнал «Підприємництво, господарство і право»*. 11/2016. С. 171–176.
7. Дубинський І. Класифікаційні особливості функцій держави. *Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського*. Том 30(69). № 4. 2019. С. 7–11.
8. A közigazgatás fogalma, feladatai és funkciói, tevékenységfajtái. URL: <https://slideplayer.hu/slide/12007050/> (дата звернення 05.03.2024).
9. Államfunkciók. URL: https://penzugysziget.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2478:51tetel&catid=292&Itemid=403 (дата звернення 27.02.2024).
10. Kelsen H. *General theory of law and state* / by Hans Kelsen; translated by Anders Wedberg. – New York: Russell & Russell, 1961. 516 p., XXXIII p. 3.
11. Шай Р. Принципи та форми реалізації функцій держави. Львівська політехніка. С. 116–123.
12. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. 2015. – № 4. С. 33–46.
13. Динник І. П. Механізми розвитку та функціонування держави у сучасному світі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 6. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/32.pdf (дата звернення: 07.03.2024).
14. Кріщак І. Трансформація функцій держави та її вплив на функціонування органів внутрішніх справ України. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a4cb8f9-b350-4f60-851c-b954d07bf324/content> (дата звернення: 07.03.2024).